

5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ

УДК 65.012.8(477)

Доц. С.І. Мельник, канд. екон. наук – Львівський ДУВС

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено теоретичні основи фінансової безпеки підприємства в умовах функціонування ринкової економіки. Зроблено аналіз поглядів на визначену проблему з позиції сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених, а також запропоновано авторський погляд на сутність фінансової безпеки підприємства. Визначено організацію управління системою фінансової безпеки в системі національної безпеки України, яка структурована на чотирьох рівнях.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансова стабільність, оцінка фінансової безпеки, стійкість, гнучкість, фінансова рівновага.

Постановка проблеми. В умовах сучасного економічного середовища менеджери вітчизняних підприємств приймають управлінські рішення в умовах економічної невизначеності, коли їхня господарська діяльність перебуває під загрозою впливу різноманітних деструктивних факторів, що сприяють зменшенню фінансової стійкості, втраті платоспроможності або навіть банкрутству. Наявність жорсткої конкурентної боротьби загострює ці проблеми. Тому актуалізується питання забезпечення фінансової безпеки підприємств як гарантії їх усталеного функціонування. Власне фінансова безпека, як головна складова економічної безпеки, поєднує в собі відносини з управління фінансовими ресурсами та оптимізацію їх використання, а також фінансові інструменти, що забезпечують стабільну ефективну діяльність підприємства [6].

Стан дослідження. Наукові аспекти фінансової безпеки підприємства досліджено в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них: А.М. Ашуєв, І.А. Бланк, К.С. Горячева, М.М. Єрмошенко, О.І. Захаров, М.І. Камлик, О.А. Кириченко, У.Б. Ладичко, С.М. Лаптев, Л.О. Матвійчук, Н.Я. Михаліцька, П.Я. Пригунов, В.С. Сідак, О.М. Сумець та інші.

Незважаючи на значні теоретичні розробки в галузі вирішення проблеми фінансової безпеки підприємства, нині залишають невирішеними багато питань щодо забезпечення останньої та ефективного функціонування підприємства на цій основі. Констатуючи необхідність активізації фінансової безпеки підприємства в Україні, як необхідної умови стабільної економіки, варто звернути увагу на теоретичні основи цього питання.

Мета роботи – дослідження теоретичних аспектів фінансової безпеки підприємств та авторське бачення даного поняття.

Виклад основних положень. У процесі формування ринкової економіки багато підприємств набули нового статусу зі зміною форми власності, при якому необхідно самостійно забезпечувати виробничо-комерційну діяльність, стійкість функціонування і адекватно реагувати на зовнішні впливи. Неузгодженість інтересів підприємств із державними і регіональними органами управління, що зростає, нестабільність внутрішніх і зовнішніх умов їх діяльності спричиняють виникнення загроз, які гальмують досягнення поставлених соціально-економічних цілей і відповідних темпів розвитку.

Організаційно-правові засади забезпечення фінансової безпеки підприємств потребують створення специфічного механізму попередження та мінімізації дії загроз. Однак поки не існує єдиної теоретичної і методологічної бази визначення критеріїв, методики аналізу і попередження загроз для підтримки фінансової безпеки підприємства, механізму організації управління нею. Отже, стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу будь-якого підприємства в умовах ринкових відносин багато в чому залежить від наявності надійної системи економічної безпеки, яка має базуватися на аналізі та оцінці фінансової безпеки підприємства. Отже, організація управління системою фінансової безпеки в системі національної безпеки України структурована і потребує визначення щонайменше на чотирьох рівнях: національному, державно-регіональному та суб'єктному [11, с. 368].

Поняття фінансової безпеки підприємства в найбільш загальному вигляді сформулював проф. І.А. Бланк: "Фінансова безпека підприємства є кількісно і якісно детермінованим рівнем його фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних, збалансованих інтересів від проідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в даному і перспективному періоді" [1].

Сутність фінансової безпеки підприємства, на думку професора М.І. Камлика, складається із здатності підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей загальної, корпоративної стратегії, в умовах невизначеного і конкурентного середовища. Головна умова фінансової безпеки підприємства – це здатність протистояти реальним та потенційним небезпекам, загрозам, які або намагаються причинити фінансовий збиток підприємству, або небажано змінити структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство. Для забезпечення цієї умови підприємство повинно підтримувати фінансову стійкість, рівновагу, забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємства і гнучкість під час прийняття фінансових рішень [5]. У табл. узагальнено основні терміни, які використано у зазначених роботах.

За визначенням професора М.М. Єрмошенка, "фінансова безпека підприємства – це такий фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи" [4].

Також поширеним є визначення фінансової безпеки, надане К.С. Горячевою: "Фінансова безпека – це такий фінансовий стан, що характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій та послуг, які використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до зовнішніх та внутрішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечити реалізацію його фінансових інтересів, цілей та задач

достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток усієї фінансової системи" [3, с. 65-67]. Складовими фінансової безпеки на рівні підприємства є бюджетна, грошово-кредитна, валютна, банківська, інвестиційна, фондова і страхова фінансова безпека [2, с. 26].

Табл. Характеристика категорій: фінансової безпеки, стабільності, гнучкості та фінансової рівноваги

Категорія, визначення, показники
Фінансова безпека визначає граничний стан фінансової стійкості, в якому повинно знаходитись підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Для оцінки фінансової безпеки запропоновано індикатори фінансової безпеки, головними з яких є показники зміни вартості підприємства.
Фінансова гнучкість – здатність підприємства змінювати об'єм і структуру фінансування, а також напрямку вкладу фінансових ресурсів відповідно до змін зовнішніх і внутрішніх обставин. Є якісною характеристикою, пропонується використовувати для її оцінки наявності управлінських опцій підприємства.
Фінансова стабільність – визначається постійністю оптимальних або наближених до них значень показників. Як показник фінансової стабільності пропонується використовувати значення середньоквадратичного відхилення (σ), розрахованого на основі відхилень фактичних значень показника від оптимальних. Тоді підприємство буде фінансово стабільним у разі виконання такої умови: $K_{opt} = K_{факт} \pm \sigma$, де: K_{opt} , $K_{факт}$ – оптимальні і фактичні значення фінансових коефіцієнтів, σ – середньоквадратичне відхилення.
Фінансова рівновага – характеризує збалансованість розвитку підприємства, тобто досягається оптимальним поєднанням доходності і ризику.

Н.Я. Михаліцька фінансову безпеку підприємства визначає як "захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, їх забезпеченість фінансовими ресурсами, здатність фінансової системи підприємства забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання" [9, с. 269].

Підсумовуючи попередні визначення, фінансова безпека підприємства може бути визначена як стан найбільш ефективного використання економічних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників, які мають сприяти фінансовому розвитку підприємства.

Головна мета фінансової безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування на сучасному етапі та високий потенціал розвитку в майбутньому.

До основних функціональних цілей фінансової безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи;
- підтримка фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- досягнення високої конкурентоздатності;
- забезпечення високої ліквідності активів;
- підтримка належного рівня ділової активності;
- забезпечення захисту інформаційного поля і комерційної таємниці;
- ефективна організація безпеки капіталу та майна підприємства, а також його комерційних інтересів.

Ще одним важливим елементом механізму управління фінансовою безпекою підприємства є критерії оцінки фінансової безпеки підприємства. Вони повинні:

- а) зважати на стратегічні цілі і завдання підприємства;
- б) складатися з оцінки функціональних складових фінансової безпеки підприємства, які можуть мати різні пріоритети залежно від виду діяльності суб'єкта господарювання;
- в) враховувати рівень захищеності потенціалу підприємства;
- г) використовувати найбільш ефективні (економічно безпечні) види ресурсів і можливостей;
- д) охоплювати ймовірну оцінку економічного збитку [10].

Схему взаємозв'язку фінансової безпеки підприємства та його фінансового стану наведено на рис.

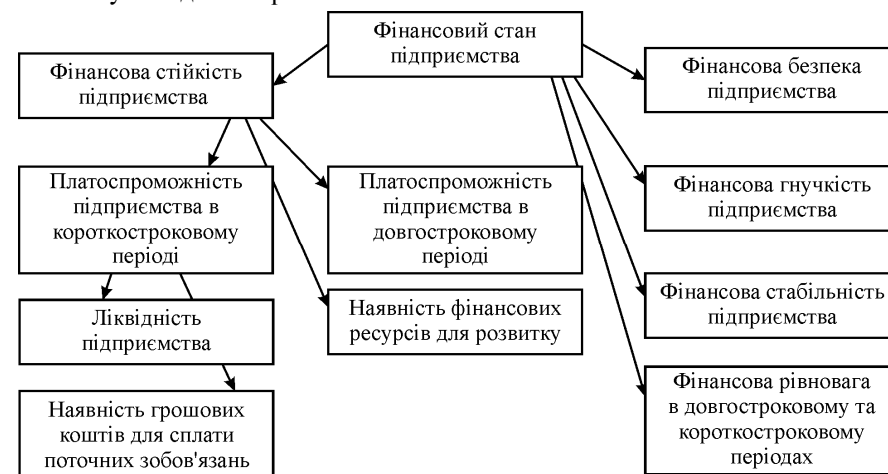

Рис. Схема взаємозв'язку фінансової безпеки підприємства та фінансового стану [11, с. 370]

Процес становлення фінансової складової економічної безпеки підприємства будемо розглядати як процес запобігання можливим збиткам від негативних впливів на економічну безпеку підприємства за різними аспектами її фінансово-господарської діяльності, тобто становлення забезпечення прибутковості та стійкості бізнесу, його економічної безпеки.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економічної науки найбільше уваги у дослідженнях провідних фахівців приділено методичним розробленням щодо визначення рівня економічної безпеки підприємства. Водночас, питання створення механізму оцінки фінансової безпеки підприємства не отримали значного поширення серед науковців та практиків; існуючі методики є фрагментарними та недосконалими. Серед проблем теоретичного забезпечення рівня фінансової безпеки підприємства можна назвати відсутність єдиного погляду щодо визначення складових фінансової безпеки підприємства, непевність у визначенні складу індикаторів фінансової безпеки підприємства, їх градації та інтерпретації [7, с. 330-332].

У процесі вивчення та аналізу фахової наукової літератури було визначено, що всі запропоновані методики визначення рівня фінансової безпеки підприємства можна поділити на три великі групи:

- оцінка рівня фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства;
- визначення інтегрального показника фінансової безпеки підприємства;
- оцінка рівня фінансової безпеки на основі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства.

Проте проблема науково-методичного забезпечення оцінювання фінансової безпеки підприємств залишається невирішеною, на чому наголошує Л.О. Матвійчук [7, с. 330-332]. Ці питання потребують подальших досліджень, а саме необхідно визначити складові фінансової безпеки підприємства, здійснити відбір індикаторів для визначення їх стану, надати індикаторам вагових коефіцієнтів та сформувані методику визначення інтегрального індексу фінансової безпеки підприємства, що дасть змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо аналізу, відвернення та нейтралізації реальних і потенційних загроз фінансовим інтересам підприємства.

Висновки. Отже, узагальнюючи наведене, можна зробити висновок, що фінансова безпека – це стан найбільш ефективного використання економічних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників, які мають сприяти фінансовому розвитку підприємства.

Головною умовою розвитку підприємства в ринкових умовах, на інноваційних засадах є належний рівень фінансового забезпечення, критерієм якого виступає фінансова безпека підприємств. Виконання цієї умови дасть змогу їм ефективно функціонувати, запобігаючи банкрутству. Отже, фінансова безпека суб'єктів господарювання ставить за мету забезпечення сталого економічного і фінансового розвитку, надійного захисту майна та персоналу від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, запобігання небажаним подіям, що можуть призвести до негативних наслідків.

Література

1. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Эльга", "Ника-Центр", 2004. – 784 с.
2. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства / К.С. Горячева // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : ВВП "Мрія-1" ЛТД, УАБС, 2004. – Т. 9. – С. 26.
3. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 65-67.
4. Єрмошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства / за пр. наук. доп. / за ред. М.М. Єрмошенка / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева, А.М. Ашуев. – К. : Вид-во НАУ. – 2007. – 77 с.
5. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посібн. / М.І. Камлик. – К. : Вид-во "Атіка", 2007. – 432 с.
6. Ладичко У.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / У.Б. Ладичко. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://libfor.com/index.php?newsid=373>
7. Матвійчук Л.О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства / Л.О. Матвійчук // Вісник ЖДТУ. – Сер.: Економічні науки. – 2010. – № 4 (54). – С. 330-332.
8. Мельник С.І. Основні підходи до визначення поняття фінансової безпеки підприємства / С.І. Мельник // Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави : тези доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня 2013 р.). – Львів : Вид-во ЛДУВС, 2013. – 360 с. – С. 189-190.
9. Михаліцька Н.Я. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства / Н.Я. Михаліцька // Науковий вісник Львівського ДУВС : зб. наук. праць. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛДУВС. – 2013. – Вип. 1. – С. 268-275.

10. Сумець О.М. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека / О.М. Сумець, М.Б. Тумар. – К. : Вид-во "Хай-Тек Прес", 2008. – 400 с.

11. Кириченко О.А. Управління фінансово-економічною безпекою : навч. посібн. / О.А. Кириченко, С.М. Лаптев, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров та ін. / за ред. В.С. Сідака. – К. : Вид-во "Дорадо-Друк", 2010. – 480 с.

Мельник С.І. Теоретические основы финансовой безопасности предприятия

Исследованы теоретические основы финансовой безопасности предприятия в условиях функционирования рыночной экономики. Сделан анализ взглядов на определенную проблему с позиции современных отечественных и зарубежных ученых, а также предложен авторский взгляд на сущность финансовой безопасности предприятия. Определена организация управления системой финансовой безопасности в системе национальной безопасности Украины, которая структурирована на четырех уровнях.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовая стабильность, оценка финансовой безопасности, устойчивость, гибкость, финансовое равновесие.

Melnyk S.I. Theoretical Foundations of Financial Security Company

In the article examines the theoretical foundations of financial security company in the market economy. The analysis looks at the particular problem from the perspective of modern domestic and foreign scholars and invited authors look at the nature of financial security. Definitely the organization managing the system of financial security in the national security of Ukraine, which is structured on four levels.

Keywords: financial security, financial stability, evaluation of financial security. stability, flexibility, balance financial.

УДК 65.012.8:33(477)

Доц. Н.В. Наконечна, канд. екон. наук –
Львівський ДУВС

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглянуто основні підходи до визначення складників економічної безпеки держави, різних підходів до визначення "фінансової безпеки держави" та оцінки її рівня. Проаналізовано основні індикатори та загрози фінансовій безпеці України. Наведено компоненти системи економічної безпеки держави. Подано рекомендації з удосконалення системи забезпечення фінансової безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека держави, індикатори фінансової безпеки, загрози фінансовій безпеці.

Постановка проблеми. Проблеми соціально-економічного розвитку суспільства, моніторинг і контроль за досягненням цілей безпеки на макрорівні та управління цим процесом потребують чіткого визначення ключових принципів формування системи індикаторів забезпечення економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки забезпечення економічної безпеки є процесом динамічним, воно вимагає постійної координації заходів. Питання з визначення терміна "економічна безпека", її складників, підвидів і способів забезпечення дослідили у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Л. Абалкін, О. Барановський, І. Бінько, В. Богомолів, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, Б. Губський, Я. Жаліло, М. Єрмошенко, В. Мунтян, В. Сенчагов, А. Сухоруков, В. Шлемко та ін.